

**W. A. Daszewski, Z. Sztetyło, B.
Lichocka, J. Młynarczyk, S.
Medeksza, Z. Doliński**

Nea (Kato) Paphos

Informator Archeologiczny : badania 17, 247-248

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O Y P R

NEA /KATO/ PAPHOS

Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW
w Kairze

Badania prowadziła ekipa pod kierownictwem doc.dr hab. Wiktora A. Daszewskiego, z udziałem prof. dr hab. Zofii Sztetylko /archeolog-epigrafik/, dr Barbary Lichockiej /numizmatyk/, dr Jolanty Włynarczyk /archeolog-ceramolog/, dr Stanisława Wędekzy /architekt/ i Zbigniewa Dolidakięgo /fotograf/. Osiemnasta kampania wykopaliskowa /19.09 - 31.10.1983 r./ Malontena - pałac rzymski.

Prace koncentrowały się w rejonie Malontena, tj. na południowo-zachodnim odcinku miasta. Głównym zadaniem było odsłonięcie dalszych partii rzymskiego pałacu - rezydencji, weryfikację przebiegu ulic w okresie hellenistycznym i rzymskim, zbadanie charakteru wcześniejszej zabudowy należącej pod pałacem oraz w jego najbliższym otoczeniu. W tym celu utworzono kilkanaście wykopów. Koncentrowały się one w skrzydle północnym. Kilka sondaży wykonano w obrębie skrzydeł zachodniego, południowego i wschodniego. Ponadto rozszerzono wykop w sąsiedztwie wschodniej fasady pałacu, w pobliżu bramy głównej, wzdłuż biegnącej tam późnorzymskiej ulicy.

Badania skrzydła północnego pozwoliły na niemal zupełne odsłonięcie zespołu pomieszczeń związanych z magazynowaniem i używalnością dużych ilości wody. Pomieszczenia te zgrupowane były w trzech ciągach usytuowanych równolegle do dziedzina pałacowego. Ciąg zewnętrzny i środkowy zawierały instalacje wodne w postaci cystem, basenów, niekiedy wodoodpornych posadzek, a także kanały kolektorowe odprowadzające wodę na zewnątrz budynku do kolektora zbiorczego. Wykopaliska ujawniły, że cały ten rejon związany był z używalnością wody jeszcze w epoce poprzedzającej powstanie pałacu, tj. w czasach hellenistycznych. Z okresu tego zachowała się część kanałów, osadników, które świadczą m. in., że cysteme eksploatowane w epoce późnorzymskiej są pochodzenia hellenistycznego.

Badanie mające na celu weryfikację przebiegu ulic prowadzone w obrębie zespołu pałacowego pozwoliły na uchwycenie zarysu pięciu ulic. Trzy z nich ukierunkowane były ze wschodu na zachód, a dwie z północy na południe. Ulice te, o szerokości od 3,30 do 4,5 m, krzyżując się pod kątem prostym odcinają insule o orientacyjnych wymiarach 35 x 80 m. Wszystkie przebadane ulice w relacji wschód-zachód oraz jedna północno-południowa wyposażone były w kanały-kolektory umieszczone na środku, wzdłuż osi. Stwierdzenie istnienia regularnego układu ulic potwierdza wcześniejsze hipotezy, iż Nea Paphos założone zostało na planie ośmiokątnym /"hippodamejskim"/. Plan miasta wykazuje jednak pewną anomalie, a mianowicie nieco odmienne ukierunkowanie ulic w części wschodniej i w części wschodniej, które - jakby tworzą dwie dzielnice. Układ ulic w sąsiedztwie nowych założeniach przetrwał do czasów późnorzymskich, jakkolwiek niektóre wczesne ulice zostały zabudowane, natomiast powstały nowe arterie, o tym samym ukierunkowaniu.

Bezpośrednio na wschód od pałacu, po drugiej stronie biegnącej tu późnorzymskiej ulicy, odsłonięty został fragment innej budowli. Odkryte zostały trzy pomieszczenia, wszystkie zawierające posadzki mozaikowe i wszystkie dekorowane malowidłami ściannymi, których ślady zachowały się na dolnych partiach tynku.

Największe z sal o wymiarach 9 x 7 m posiadała posadzkę, która w bogatej geometrycznej ramie ukazuje pięć wielkich obrazów /centry z nich o wym. 2 x 1,40 m, jeden 4 x 1,40 m/ figuralnych przedstawiających sceny mitologiczne. Obrazy te ułożone w trzech poziomych rzędach 2-1-2 przedstawiają "oddanie młodego Dionizosa na wychowanie nimfom", "Isdę z labędziami", "konkurs piękności pomiędzy Keszajpęą a nereidami", "konkurs muzyczny pomiędzy Apollinem i Marsjuszem", "kłum Dionizosa".

Mozaiki te pod względem artystycznym reprezentują najwyższy poziom. Swoboda i pewność rysunku, zastosowanie skrótów perspektywicznych, cieniowania, niezwykle bogactwo kolorystyki oraz doskonała technika /tesery od 2 do 5 mm / stawiają je wśród największych osiągnięć sztuki późnego antyku. Konserwacja i przyszła ekspozycja mozaik dokonywana jest na koszt Departamentu Starożytności Cypru. Pawilon, który na zewnątrz wniesiony nad tym zespołem, projektowany jest przez architekta misji, dr. Stanisława Wędekzy. Mozaikom tym towarzyszyły drobne znalezione ceramiki, monet, lampek oliwowych.

Dokumentacja wykopalisk i znalezisk przechowywana jest w Pracowni Dokumentacji Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN.

W części pałacowej odkryto duży zespół ceramiki późnohellenistycznej i wczesnorzymskiej.

Do istotnych i ciekawych odkryć bieżącego sezonu należy również odsłonięcia pod budynkiem pałacu studni wykutej w opoce skalnej. W pobliżu niej znaleziono zostały dwa krzemienne ostrza, świadczące, iż półwysep, na którym pod koniec IV w. p.n.e. zostało założone miasto Naa Paphos, był, jeśli nie zamieszkały, to nawiedzany przez ludzi od epok bardziej odległych.

E G I P T

MINSHAT ABU OMAR
/północno-wschodnia Delta/

Państwowe Zbiory Sztuki Egipskiej
w Monachium w współpracy z Polską Stacją
Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze
i Muzeum Archeologicznym w Poznaniu

Badania prowadził prof. dr Dietrich Wildung z PZSzE
w Monachium, pracami terenowymi kierował doc. dr hab.
Lech Krzyżaniak z WAP. Finansowały PZSzE w Monachium,
Piąty sezon badań. Nekropole: z okresu predynastycznego
i rzymskiego oraz osada z okresu rzymskiego.

W pracach ekspedycji wzięło udział trzech uczestników z Polski. Nadal eksplorowano nekropole z okresu predynastycznego i rzymskiego, poszukiwano też osady predynastycznej.

Na nekropoli z okresu predynastycznego odkryto dalsze 55 grobów. Wśród nich znalazły się pochówki o najbogatszym, jak dotąd, wyposażeniu na tym omentarzysku. Wyraźnie koncentrują się one w centralnej partii pagórka-stanowiaka, podczas gdy groby o wyposażeniu ubogim koncentrują się u jego podnóża. Zachowane formy rytuału pogrzebowego i typy wyposażenia grobowego są podobne do form odkrytych w toku poprzednich kampanii. Najbogatsze pochówki zawierały po kilkadziesiąt naczyń kamiennych i ceramicznych, naczyń i narzędzie miedziane, ozdoby z lapis lazuli, ametystu i karneoli oraz przybory toaletowe /m.in. palety/. Formy wyposażenia grobowego i pierwsza seria dat radiowęglowych wydają się datować to omentarzysko na okres ok. 3300-2900 p.n.e., a więc na schyłek okresu predynastycznego i początki czasów wczesnodynastycznych.

Na nekropoli z okresu rzymskiego odkryto dalszych 217 grobów. Charakteryzują się one cechami rytuału pogrzebowego podobnymi do pochówków z poprzednich kampanii badawczych. W sporadycznie występującym i ubogim wyposażeniu grobowym znalazły się m.in. monety, datowane na II-IV stulecie n.e.

Poszukiwania osady predynastycznej prowadzono przy pomocy sondaży i wierceń. Na kamie-osadzie z okresu rzymskiego założono dwa wykopy sondażowe, w których jednak nie natrafiono na pozostałości o chronologii predynastycznej. W jednym z wykopów odkryto prasę do wytłaczania wina z okresu rzymskiego. Także w profilu kilkudziesięciu wierceń, wykonanych świdreni sięgających głębokości 8,35 m, nie zarejestrowano - jak dotąd - pozostałości osady predynastycznej. W toku wierceń uzyskano natomiast ważne informacje o budowie geologicznej lokalnej gęziry - ogromnego pagórka żwirowego pochodzenie aluwialnego, na którym koncentrowało się osadnictwo predynastyczne i starożytna.

YELL ATRIB
Kon Sidi Joussef

Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej
w Kairze

Prace były prowadzone przez ekspedycję, w której skład wchodził: dr Barbara Ruszczyńska /archeolog egiptolog/ - kierownik wykopalisk, dr Aleksandra Krzyżanowska /archeolog numizmatyk/, mgr Tomasz Górecki /archeolog chrześcijański/, mgr Izabella Medeksza /architekt/, Zbigniew Dolicki /fotograf/. Stronę koptyjską reprezentował prof. dr Pahor Labi Departament Starożytności był reprezentowany przez inspektora Mohammeda Nagiba Ajdaccourusi. Szósty sezon wykopalisk